

КРИСТИН ЮРУКОВА

ТАКА КАЗ
ВЪЗГЛЕД
ЧЕТО:
ОЗЪ ОБИТО-
ВЕ
КО
ИВТО
ОЩЕ СЪ ОНЗИ
КОЙТО Е СЪ
СЪКРУШ
СИНО
ЗА Д
ВА
И

В РАМКАТА НА ОГЛЕДАЛОТО

А^б
Издателско
Ателие

КРИСТИН ЮРУКОВА В РАМКАТА НА ОГЛЕДАЛОТО

chitanka.info

Кристин Стоянова Юрукова е родена на 14.01.1956 г. в Пловдив. Публикува от 1984 г. разкази, есета, публицистика в периодични издания. Издала е сборника с разкази „Човекът пред вратата“, романа „Клетвен знак“ и поезия в проза „Обратната страна на времето“ (на български и немски език).

„На Анета“

СЕМЕЙНА МИТОЛОГИЯ

Тайнствени сили ме извадиха на видело сред кръчмарската гюрултия на света, те ми измислиха хоризонт в самопораждащото се безобразие на действителността, те ми дадоха благото да виждам не само какво е сега, но и какво е било преди, не само да виждам, но и да предвиждам, да не гледам в нозете си от страх да не сгазя лука, а към хоризонта, да придърпвам като черга към себе си далечното, за да съгледам на него като на тепсия това, което ме очаква.

Житейският ми опит не можеше да бъде житейски опит на никого, защото в мене са съчетани бесовете на човека с демоните на хищна птица. Мнимият ми баща упорито забравяше, че бащинството му е мнимо. Разпитвах и потайната Косара, майка ми, за мистичния ми произход, но и тя не можеше да бъде честна пред мене, тъй като не беше честна и пред себе си по въпроса за зачеването ми, Косара отказваше да си спомни момента на зачеването, спомена за което нося в онази единствена оплодена майчина клетка, от която е започнало плетеното на телесната мрежа на душата.

Човек се ражда със същата изумителна непринуденост, с която си отива от този свят, но в моята черепна кутия се е стаила непроницаемата загадка на това начало и с родителите ми си играем на криеница и преглъщаме въпроса: Какво се случи тогава?

Беше жълт облещен август с непоносима светлина, горящи стърнища, листата на дърветата се разпадаха на червеникав прах, въздухът бодеше с бодлите на сухотата, изнервено до крайност населението на Владишките колиби не можеше капка да изцеди от меките парцали на кравешките вимета и с горест премиташе празните плевни — тревата преди да стане на сено бе изгоряла. От жегата хората се движеха едва-едва, избавени сякаш от телесни потребности. Жегата бе тази, която изостряше и странностите на баща ми, той и преди от любов към волността и свободата навестяваше чужди булки, бедата бе в това, че правеше деца на чуждите булки, та му дадоха прякора Бащата на Владишките колиби, а на майка ми все не успяваше

да направи дете. Но това лято Слави хептен се настърви към женската плът, но я диреше да издевателства отгоре ѝ, не да ѝ се радва, за майка ми пък съвсем бе забравил.

Слави почти не слагаше храна в тялото си, губеше се все по-често и по-далече навън, впускайки се във все по-причудливи занимания. След като бе построил целите Владишки колиби с разлюлените им тежки стрехи, създадени сякаш такива, за да държат във вечно напрежение минувачите по улиците дали те няма да се срутят отгоре им, с тъмните ладии на чардаците, годни да поберат всички ветрове и всички изгреви и залези, след цялото това усилено зидарско домотворчество отецът ми обърна гръб на всякакви човешки обиталища, включително и на собствения си дом, представляващ в момента прастара полурухнала църква, която той се опитваше да оправи и опази, живеейки вътре, и се отдаде на екзотичната си склонност да се разбира и общува с другите безсловесни божии чедра — животните.

Слави се качи на върха на планината и потъна в един пернат напълно природен свят от времето преди създаване на човека. Беше се заселил сред обитателите на скалите — планинските кози, орли и соколи, получаваше от тяхната плячка, споделяше ритуалите и аскетичния им живот и се учеше да наблюдава света от високо, поведението му следваше правилата на техния живот, единствено невъзможността да лети го отличаваше от птиците, но той се надяваше, че с времето и това превъплъщение нямаше да го отминне, липсата на полет компенсираше с птичите танци, в които участваше с цялата си душа, умееше да приплясква с ръце, да се върти в лудешки стъпки, докато птичето ято се вихреше ниско над него и разноцветността на крилете избухваше в зеленикаво, сиво, сребристо, оранжево и кафеникаво, най-важен бе синхронът, налучкването и спазването на общия ритъм, птиците очевидно се наслаждаваха на неговото участие и го нахлупваха с рехавата материя на крилата си, където и да мръднеше, в която и посока да свърнеше в танца си, птиците го следваха, сякаш той ги държеше като хвърчила на невидими въжета. Магията на пълното разбирателство между човек и безсловесно същество го бе погълнала дотолкова, че сам неусетно се бе отказал от думите, напълно го задоволяваха жестовете и мимиките.

Сред букетите от крила той се движеше неотменно с любимата си птица, която му дробеше небето с крила или кръжеше отгоре му като носена от колеблив есенен вятър шапка или пък — и това тя правеше най-често — гледаше презрително, кацнала на рамото му. Баща ми го разнасяше на рамото си като Върховен наблюдател да отмерва с горделив поглед пространствата на Владишките колиби и съществата, щъкащи из тях, погълнати изцяло от напълно безразлични за небето цели. Соколът бе камък, отронен от скалите на Дяволското ждрело — бяло-сив камък, пропукал от зной, покрит с лишеи и мъх. Наричаше се упорито „сокола на Калоян“, сякаш Калоян току-що бе склопил очи, а той, Слави, му бе единственият законен наследник.

Соколът беше грамадна мършава птица, изразът на която напомняше лицето на Слави, аскетичното в нея биеше на очи, имаше предимство пред хищническото, с невъзмутимост и инат караше баща ми да ѝ служи коренопреклонно, тя бе потънала в съзерцание на собственото достойнство вече хилядолетия и помръдваше само колкото лениво да се спусне над някоя жертва, за да се нахрани, плътта ѝ бе някак изсъхнала, вроговена и затова не само ноктите ѝ създаваха усещането за вкамененост.

Навярно поради влюбеността си в птицата баща ми придобиваше едно все по-поразително сходство с нея, да не е сама той все по-често се губеше из скалите, чистеше гнездото ѝ, играеше с нея и когато все пак решеше да се върне във Владишките колиби при жена си, целият бе покрит със сива перушина и миришеше на мърша. Седеше на някой по-висок стол и ни наблюдаваше с полуспуснати клепачи като от висините на скалите, понякога разказваше за птичите пиршества и птичите сватби и в гласа му се прокрадваше истинска мъка, че не му е дадено да е един от тях, а ноктите му растяха бързо и се закривяваха. Можеше да ме грабне като агънце и да ме понесе нагоре към орловите гнезда.

Баща ми сам довел сокола на рамото си при майка ми, не се налагало той да влети тайно през покрива на Дяволското ждрело като камък, откъснат от скалите. Не било трудно за сокола да намери път към доброволно отворената утроба на майка ми. Една сутрин баща ми се върнал със сокола на рамо от самотията на Дяволското ждрело и заварил майка ми на границата между съня и деня, плуваща върху хлъзгавите гърбове на нощни видения. Косара трудно разбрала какво

се искало от нея толкова рано, когато мъжът ѝ я побутнал да отвори очи и да забележи армагана, който ѝ бил донесъл от планината — кожен мех с нещо влажно и миришещо на вкиснато вътре. Тя пхнала в торбата глава с рошави медни къдри и присвила гнусливо очи и устнички — вътре копринено проблясвала топчицата на убито сърненце. „Да го сготвиш за обед“ — наредил ѝ Слави и се впил във вратлето ѝ както кучетата преди час във вратлето на сърната, гушата ѝ се извила назад като животинче и се издула от бълбукането на смеха. Слави плъзнал ръце по това животинче и навлязъл в развълнуваните пространства на гърдите ѝ, шепнел: „Ще ми отпуснеш ли от синьото, да си измия душата с него?“, а през разширените му от възторг зеници кожата ѝ просветвала вече със синьото на ледовете и започвали да ваят пред тях сини парцали сняг, внимателно и много бавно я измъквал от дантеления, бродиран и обримчен рай на фустаните ѝ. Тя имала силата да го накара да се чувства силен. Докато самото небе се сгромолясвало отгоре му и го затрупало със сини късчета, лазурно и нежносини, докато той самият ставал част от тази лъчезарност, над двамата плющели крилата на сокола, който бил замижал от удоволствие. Движенията на Косара напомняли бега на сърнето с все по-грациозно вдигане на краката, едва-едва усетила във възбудата крилата на сокола, пърхащи върху кожата на корема си, семката на сокола се врязала в женската плът като в сърцевината на ябълка и вече нищо не можело да я изкара от там.

Всъщност отдавна съм открил причината, поради която Слави и Косара не признават произхода ми от сокола: подобен произход би им внушил, че аз съм нещо измислено, нещо, което почти всеки може да отрече.

При раждането ми ту умирах, ту възкръсвах, никой не можеше да се ориентира в намеренията ми ще живея или ще си хващам пътя, държах всички в напрежение, внушавах на околните, че трябва да са особено нежни с мене, защото всеки момент мога да им тръшна вратата, бях готова да остана, но не на всяка цена, изнудвах, за да получа главната роля.

Станах мъчител на майка ми още в корема ѝ. Макар че вътре бе влажно и задушно, в неговото затворено пространство се сънуваха фантастични сънища. Но аз бях избрала майка си за жертва, още докато бях в нея. Блъсках си главата в стената на корема ѝ и напирях да

излизам, всички молитви на майка ми не значеха нищо в сравнение с устрема ми да попадна отново в състояние на предначалния хаос.

И понеже не можех да събера мислите си от бяс, че съм затворник и че единствената ми задача е да раста, вилнеех в нея стръвно, излизах от кожата си, но пак оставах в нейната, докато един ден не съборих майка си от върха на натоварената с ябълки каруца, докато Косара не се претърколи под краката на коня. Майка ми стисна с две ръце да ме пази от железните колела на каруцата. Краката на конете заковаха пред изопнатия от плода корем, желязото не мина през него. Света Богородица успя да спре срутването ми в смъртта, положи длани светата майчица отгоре ни, още помня светлината на ръцете на Света Богородица и как се плъзнах по един от лъчите навън, извън майчината утроба, в която плясках по рибешки, мушнах се право в дланите на Светата майчица да ме измъкне от разлюшкания океан в тялото на мама, заплашващ да ме удави от много любов. Тупнах между краката на мама, първата миризма, която ме облъхна и смрази, бе миризмата на топките, които валяха мазни и тежки от задницата на коня. Конят ми помагаше веднага да разбере истината за този свят, истината за капана на материалното, което щракваше за всеки, тупнал от отвъдното тук.

Нима можеше да предположи какво я очаква от мене, дошъл незнайно откъде, появил се незнайно с каква съдба. А че трябваше да се нагърбя и с камъните на съдбата на мама, ми стана на часа ясно, когато се наложи да запущвам с глава дупката, от която току-що се бях измъкнал, за да не изтече през нея всичката майчина кръв. Стоях си така с теме, напъхано в нея, и очаквах да се изясни кой от нас двамата ще оживее. Преструвах се, че не ме е страх, неочаквано бързо се приспособявах към наличието на страх в мене и необходимостта да го преодолея. При тези обстоятелства срещата с майка ми, колкото и очаквана да беше, бе необикновена, а и в близката околност нямаше жива душа и никаква възможност за спасение.

А най-естественото нещо бе да запищя от ужас и да побегна на края на света при зловецата си среща с биологичното, далеч от картината на тази пихтиеста, тресяща се от конвулсии маса, изригваща кръв. Не можех да бягам. Бог знаеше това и ми прати висшия разум на интуицията, инстинктивното спиране на майчиния кръвоизлив бе първата ми среща с Бога.

И както си бях слепичък, тъй и видях как крива сянка легна отгоре ни в адския пек, лъхна хладина, сякаш някой положи успокоително крило на слънчасалото чело на деня. Първоначално реших, че е змей, който лети ниско, защото ни е търсил през цялото време, за да ни вземе под крилото си. Вдигнах млечносини очи, привързани със слепотата на първите дни и съзрях сред познатата ми пустинна гледка на скалите, в които гнездеше сокола, моят баща, една тънка и счупена на две като строшена игла бабичка.

— Чедо! — възкликна бабичката, като погледът ѝ се натъкна на главата ми, мушната все още в тялото на майка ми. — Я се мръдни от там, скачай в полата ми!

Усещането бе фантастично, отблъсквах сякаш с крак лодката на живота ми от брега на небитието. Бабата беше толкова тънка и прозрачна, че ме бе страх да не се стопи пред погледа ми из един път, така както изненадващо се бе появила. Ръцете ѝ ме принудиха да се изтегля от тялото на майка ми, за което играех ролята на запушалка и да се свия в прозрачната ѝ престилка, която бе по-скоро паяжина, полюляваща се между два храста, отколкото реална материя, но все пак полата, престилката, тялото ѝ съществуваха, защото ме държаха на две педи височина от земята, аз усещах острите кокали под тях и мекотата на коремчето ѝ, кръгло и пулсиращо като гръб на коте. Държеше ме в острите си пръсти, които се състояха сякаш само от нокти и ме пощипваше по бузката:

— Плачи, милото, викай: „Тук съм, живо съм!“ . Не мълчи като камъче, обаждай се да те чуе света.

Прозрачната бабичка знаеше как да подрежда хаоса, бързичко извади отнякъде един сребрист ибрик и взе да излива вода, размесена със снежна каша, в която проблясваха и бучки лед, върху корема на мама. Снежната маса се смесваше с кървавата пихтиеста маса и се втвърдяваше заедно с нея отново в един бляскав и красив като гигантски плод корем. Кръвта по него се събра в червени лъскави топчета, които бабата събра до едно като червени боровинки и грижливо ги зарови в земята, мърморейки:

— Роди златно яйчице кокошчицата, но пририта от зор. Златното яйчице се овъргаля в какво ли не — във фъшкии, в кръв и кал. Хайде на хаирлия да е! Пиленцето ще кълве наред дните си, няма да подбира

кога да живее и кога не. Всякак ще знае да живее — и в кръв, и във фъшкии. Кой като него! Хоп-па-ла!

Подхвърли ме отведнъж силно нагоре, та стигнах слънцето за един миг, но не можах да се закача на някой от лъчите му, та да остана, а отново намерих кокалявите пръсти на бабата, миризмата на конски фъшкии и майчината кръв, които вече разпознах като нещо родно и скъпо.

Кое е по-важно — какво ние сънуваме или как някой друг ни сънува? Навярно сме съня на Бога, но не го оставяме на рахат да си сънува — все избързваме с наша си воля, въпреки неговия сън, а не разбираме, че извън неговия сън нямаме право на своя воля.

Това ми дава ключа за загадката в мене — откъде бяха в мене тези населени с чужди съдби глъбини. Ами обяснението е точно това — Бог сънува много сънища едновременно и когато сънищата се кръстосват — хоп, ние се срещаме. Ние сме заровени нейде в Божието съзнание и то ни сънува. Тези измислени предци, чиито истории нося в себе си и които все разказвам, са божиите сънища за тях, кръстосали се със съня ми за мене. И понеже там горе няма време и всичко се случва в един само миг, то моята съдба се е пресякла със съдбата на хора, отдавна преминали на тази земя.

Дядо ми си тръгнал към небето, за да отвори място за мене на този свят. Час след като склопил очи съм се родил аз. Аз помня всичко, което се е случило с него и помня всичко, което той помни от другите души, преродили се в него. С развитата си памет за преражданията все едно съм безсмъртен.

Дядо ми е вече само пламъче на свещта, по-скоро дим на свещ и нехае за земния си дял, но аз си спомням всеки негов ден и най-вече Деня на желанието. Цялата ми страст е от него, а тя е толкова в излишък в мене, че понякога като се накокошини, е страшно да излезеш насреща ѝ. Денят на желанието му бе денят на последния му любовен танц, изигран с много пъшкане и стон, за да умре. Не че преди това не бе изпитвал желание и не бяха му се родили сюррия деца от сюррия жени, но в деня, в който той разбра, че смъртта му е близо, той се изпълни с такъв мощен порив на желание, че очите му изхвъркнаха, ръцете му, коравите селяшки ръце омекнаха и ставаха вече не за впрягане и коване, а само за галене. Старческото му тяло порасна и се втвърди и ако не бе си доставил на часа обекта на

желанието си — шестнадесетгодишната Неделя — навярно щеше да се съвкупни със самата земя, така както често при проникване в телата на жените си бе представял ралото, хлътващо в черната влажна угар и оставящо димящи следи.

След няколко изобилни на деца и на наслада брака, след дълго и скрито мърсване през досадното вдовство бай Пейо в последния си час събрал най-мощно любовната си енергия и открил, че тази енергия най-лесно можела да го прехвърли на другия свят.

Легендарната сила, която го била направила някога най-прочутия пехливанин от двете страни на Балкана, се върнала в костите и мускулите му и му помогнала да занесе любимата си вкъщи барабар с огромната дървена каруца, в която избраницата му си играела на парцалени кукли, облечена в контошче, обточена с кожа от пор.

Набързо му дали булката, набързо му довели и попа да ги венчава като вдовец без хора и веселба вкъщи, той грабнал каруцата, която чакала да бъде впрегната за сватбена разходка със звънчета и цветя, с голи ръце я преместил в обора си с трескавата от смях булка вътре. Усещал боровия огън на тялото ѝ, въргял я като снежна топка с лакоми ръце, нахлувал в сиянието ѝ, сред бисерни голи крака и гърди, обрамчени от настръхналите косми на кожата, обточила контошчето ѝ.

Никой никога не си е устройвал по-празнична смърт. Дядо ми си отишъл с един от поредните си взривове в тялото на Неделя, разлетял се до прашинка в нея. Желанието му било така силно, че би било преувеличено за всеки жив човек, но не и за един умирающ.

Сега дядо ми дими и пуши между звездите и все забравя деня на завръщането си тук на земята и някак желанието му, изстреляно като куршум в тъмата, ме е улучило така, че все съм опиянен от желание.

Та взривил се дядо ми и се понесъл на пръски към Бога, а при него отнесъл смеха на жената, кикота ѝ, който страшно приличал на стон, и виковете ѝ към небесата, и шепота ѝ: „Боже, боже“.

Може би затова мене от рождение тъга не ме хваща, каквито и дертища да ме яхнат, все чувам онези смехове да се сипят от облаците като перушина от скъсани възглавници и ме гъделичкат и ме напушва и мене самия на смях. Цялата възторжена душа на Владишките колиби се бе заселила в мене и никой не можеше да изскубне екстаза от мене. Въодушевлението, обхванеше ли Владишките колиби, се издигаше над

всяко мислимо сравнение и приемаше такива размери за часове, че можеше да унищожи не само Владишките колиби, но и цялото Българско. След въодушевлението на Владишките колиби неминуемо се случваше някоя бяля и оставяше по тях драскотина или синина като след бурна любовна нощ.

И все пак с ръка на сърцето трябва да призная, че най-вдъхновеният обитател на Владишките колиби бе баща ми, виден съчинител на планове, които можеха да му стигнат не за един, а за десет живота, не за едно, а за десет села. Той не бе единствено строител на планове, той бе строител на обори като църкви, на църкви като замъци, на замъци за неродените още български царе.

Мястото, в което живееш, ще стане килия на затвор за тебе, ако не успееш навреме да избягаш, смята Слави. Избягаш ли, ти вечно ще копнееш за него, за всяко следващо напуснато място и в последния миг копнежът ти по тях ще се слее в една неимоверна благодарност към този широк свят, който е бил твой.

Изобщо историята на Слави е историята на неговите бягства. Само от утрешния ден не е бягал, винаги се е осланял на неговата виделина и бързал към пукнатината на хоризонта, бързал да стигне най-далече в бягството си, за да е най-близо до себе си.

Само че този път преди да избяга от жена си с пеленаче на ръце Слави ги е тръшнал в полуразрушена църква, за да я пазят.

„Ние с тебе сме в ролята на мечката, която е пазила църквата няколко века след като се разсипало царството ни — говореше ми Косара, уверена, че всичко разбирам. — Сега ние сме пазачите, да не раздигнат душманите зидовете й, докато Слави я поправи и покрие, докато съберем пари за рушвет за султана или докато вземем на заем от някоя Виенска банка, за да си купим и камъните, и фермана за църквата. Черквата е строена от нашия си цар — разказва умислено мама, не уточнява кой цар е бил и един ли цар само сме имали. — И като изпуснал той царството си, вътре се заселила мечка, много била страшна и много била стръвница, та никой от новите господари на царството не посмял да дойде да раздига камъните й, каквото падало, падало е от времето, дете все руши и видоизменя. А цялото население на Владишките колиби било се изпокрило вдън гори тилилейски. Един ден в горското им обиталище се появила баба Меца, разхвърчала се, разфучала се, взела да мачка колибите им, погнала ги като стадо овце

пред себе си — напред, напред, докарала ги до Владишките колиби, хората разбрали, взели да секат гората и да си строят къщи в кръг около черквата.“

Вече знаех, това, дето ечи и днес вътре, е отглас от рева на мечката, а сянката ѝ се въргала по камъните, сянката ѝ — знакът на царя, печатът, дето ни го е оставил да се сетим, че го е имало.

Лежа си в зверския студ между струпаните камъни на черквата, кихам и кашлям от космите на халищата и разсъждавам какво ще стане утре, сегиз-тогиз ме спохожда изкушението да изпъля нагоре, където се предполага, че е светло и топло, обаче не мога да преодолея съжаленията си към Слави, нали дострояването го правеше без разрешение и не бе време да извисявам глас и да си навличам беди, по-добре бе да послушам вайканията на Косара на изпроводяка на Слави:

Но щом е така, казва му Косара, щом далечното ти е толкова важно, по-важно от близкото и от мене и от този сополивко в люлката, ето го, пак го тресат трески, питам те — какво ще стане с леглото ни, то ще изстине, на камък ще стане, затиснал спомените ни като змии, да не изпълят, да не ни клъвнат със смъртоносната отрова на миналото. Сега какво излиза, че напразно съм го топила това легло, и тебе напразно съм топила, щом ти само си мислил как да се измъкнеш от него, та да докопаш онова по-широкото и голямото, то е безлико и празно, онова, дето го наричаш света, сякаш ние с детето не сме света, това трябва да е света за тебе и точка, а ти — все необхватното и необозримото. Както съм влудена, това не са лъжливи заплахи, ще изгоря това легло, за да не изстине, по-добре да го подпаля, да стане на пепел, отколкото на камък, аз на камък няма да спя, и аз ще спусна крака върху пътищата на света, тогава ще видиш, ще замръквам в тялото на всеки мъж, и това може да стане, само не съм го решила още.

Ти наистина ли мислиш, че можеш да ме оставиш с пеленаче в ръце в зеления, воднист полуздрач на тази прастара развалина, пълна със сенки на именити мъртъвци, в които се спъваш на всяка стъпка и с тези вперени в мене строги до непоколебимост очи на светци, които за миг не можеш да ги затвориш или да обърнеш образите с гръб, да можеш за миг да помислиш без тяхната опека, без техните претенции към тебе и неведомите им изисквания, омаяното ми от съня на столетията тяло не може да се изплъзне от кълбото от сенки, което се

търкаля по каменния под, до такава степен ставаме едно и също с тях, че ме е страх за детето ни.

В следващия миг Слави вече изтопурква с коня си, в дисагите му са скъпите неща — мистрията, отвеса, търговските тефтери с планове на сгради. Гърлото на Косара клокочеше, но излизаха само мехурчетата на стонове, усеща как я прерязва ножа на студа, когато край нея прелетява конят на Слави със славния си конник.

А денят тъкмо започваше, къде да го денеше Косара целия този ден без Слави и всички други следващи без него, тя присяда на камъчето върху петите си, камъчето, което я е крепило, докато е махала след Слави и крещяла думи на любов с излишни ръце и думи, защото Слави отдавна вече е станал невидим в пространството, на същото камъче се сгъна, полите ѝ достигнаха водата, намокриха се и натежаха, дърпайки я надолу, надолу във водата, водата попиваше лицето ѝ, но тя се чудеше, че водата все не го погълва, то плуваше отгоре ѝ — плоска, безсмислена луна.

Доста време мина, за да чуе пляскането и шуртенето между пръстите ми, да ме съгледа във водата пред нея да лежа като пепелява риба, обърната на една страна с дрехи, диплени от водата като перки. Припадъците ѝ от смях при вида ми я вдигнаха от камъчето и я насочиха към мене като много особено измъкваше ту един, ту друг крак от водата, опитвайки се сякаш да освободи краката си от букаите на концентричните водни кръгове. Не можеше да проумее как съм се изтърколил от люлката чак до мястото на раздялата ѝ със Слави, но беше наясно защо бях тук, да плача и искам, да я затрупам с грижи, да не оставя празно място за Слави. По същия начин и в следващите дни и месеци Косара щеше да се щура из двора напред-назад, пак щеше да вдига краката си прекалено високо един по един, щеше да ги отърсва сякаш нещо лепнеше по тях преди да ги приземи, щеше да остава у другите впечатлението, че това са движенията на човек, който се опитва да измъкне краката си от нещо, да ги освободи. Освен че блуждаеше из двора, тя започна и да си дири скривалища из него, а места за скривалища имаше бол сред разхвърляните от различни времена и народи мраморни късове, тухли, тикли, керамични чирепчета, основи на постройки с иззидани тунели в основите им. А аз крещях и виках и обзет от неизменното желание да ѝ служа я гонех от всички тези дупки и небитиета, кълнейки се, че няма да я търпя такава,

че ако тя се помирява с този си размътен образ, аз — не и не. Щом сме тук, трябва да сме тук, а не някъде и никъде, бях убеден, че тя най-сетне трябваше отново да се научи да вижда късовете действителност, в които попадаше, защото в момента тя отсъстваше, напълно отсъстваше от деня, от ритъма в двора, от това, което вършеше, отсъстваше дотолкова, че и да навехнеше крак или разкървавеше пръст, продължаваше нататък все така непоколебимо механично, сякаш отсъстваше и от болката, така както отсъстваше и от радостта.

ЗА СВЕТЛИНАТА И ЗА МОРСКИТЕ КАМЪЧЕТА

Всяко поемане на дъх е съдбовно, всяко вдишване е определено от историята, която трябва да осъществиш, историята, заради която си тук. Докато не я разкажеш на себе си и на другите, не можеш да излезеш от нея. Делата от живота ти са само стъпките, които оставяш из световната душа.

Вулканът на нищото се бе разтворил под краката на Елена и я обсипваше с прах и пепел. Както си плаваше върху кораба на ужаса, обвита с изпаренията на океана, давена от отровните му пари, посипана със сивата пепел, която вулканът изригваше, тя поглеждаше отново и отново надолу, с желанието да се самоизмъчва от гледката на нищото под краката си.

Но един ден погледът ѝ кривна встрани, бе привлечен от късче подреден свят в хаоса. Човек на брега извършваше отмерени и спокойни движения, напомнящи рибар, теглещ мрежи към брега, за какъв рибар и за какви мрежи можеше да става дума в тези времена на потоп и то потоп от лава, когато светът вреше и кипеше като адов казан?

Тя изпита властно желание да прекоси всемира и да се озове до това човешко същество, за да разбере откъде бозае то покоя си.

Сред развилнелите фурии един човек ходеше бавно и равномерно, навеждаше се и се изправяше сякаш сееше, сякаш под краката му не се плискаше лава, а морски вълни, сякаш над главата му растяха ангелски крила, а не погребални бурени. Трябваше Мария, да, трябваше на часа да спре своя кораб, подгонен от ужаса, да слезе на брега и да види какво прави той.

Беше мъж на Христова възраст, полугол, с вид на воин и монах едновременно. Над голите му, остри като сухи клони рамене небосводът бе сияйно син и разширен като купол, сияйността на простора го обгръщаше като мантия. Зад тази сияйна мантия за него

бяха невидими гмежта от съскащи омрази, плезеци се горгони, вулканични изблици на ада.

— Как се казвате?

— Как се казвам? Имам ли право на име? Аз съм един от всички. Никой, аз съм никой. Името би ме отделяло от камъните и пълзящата и жужаща твар по тях.

Отново се наведе, събираше камъчета по морския бряг. Бели, сини, розови.

— Какво правите? — попита го Елена сащисано.

— Играя си като времето — редя и пренареждам камъчетата.

— А защо ги трупате на грамада?

— Ще строя килия.

— Сега се шегувате. С тези малки камъчета? Ще ви трябва столетие може би да я построите.

— 10 години. Точно за 10 години вече построих една монашеска килия.

— Цели 10 години от живота си сте загубили за това?

— Най-щастливите 10 години от живота ми.

Воинът монах или зидарят с морски камъчета взе да разправя за себе си. Някога и той започнал да се разболява от гняв, страх и безпомощност, затова трябвало да захвърли тъмните чувства.

— Отхвърли съществуването на злото, когато злото е станало вездесъщо.

— Как?

— Мини напред, извън него. Продължи нататък към дърветата, скалите, водите. Слез на тяхното ниво, това е най-трудното. Щом злото е външният човешки свят, напусни го чрез сетивата си, свържи се с различния свят, света на чистите енергии. Ето част от него — погледни камъчетата, те светят, не ти ли става всичко по-ясно и по-чисто от това сияние? Те не крият нито омразата, нито любовта, те са само лъчисто пулсиране.

Някога бях много тъжен и гледах все надолу в краката си и взех че се спънах в едно камъче. Изругах го, беше ми причинило болка. Ритнах го, сетне го вдигнах. Камъчето бе полупрозрачно с перлен блясък, ошарено с лилави и сини нишки. Вдигнах го близо до очите си, на които всичко им бе далечно и неясно, просто имах нездрави очи, та погалих сините и лилави нишки и ето че те затуптяха под пръстите ми,

бях готов да се закълна, че пулсираха и че бяха по-топли от останалата повърхност. Понечих да споделя откритието си с монаха отшелник, заселен на брега на морето. Дръпнах го за расото, той се обърна мълчаливо както винаги, аз продумах едно „Виж“, на което той отговори само с припламване в очите си, които имаха същия виолетов цвят като вените в камъка. „Намери си своето камъче, а?“ — засмя се той. А бе познавач на морските камъчета и миди. Бе се сдружил с тях преди мене, сам не помнеше откога обитаваше този бряг. Прекарваше времето си да реди прекрасни разноцветни мозайки с фантастични животни и цветя по тях. Вечер ги разваляше. „Защо?“ — опитвах се да го спра в разрушителния му пристъп след залез-слънце. „Денят вече свърши. Те принадлежаха на този ден. Нека отворят място за нови комбинации“ — отговаряше с усмивка, сякаш не можеше да продължи да реди мозайките си по безкрайните пясъци наоколо. Смятам, че причината беше друга — той не искаше да се обвързва емоционално с това, което беше сътворил. Както не искаше да се обвърже и с мене, смяташе ме за неимоверна опасност за личната му свобода. Част от тази му свобода бе пълната му незаинтересованост от собствената съдба и благополучие, тъкмо това му невероятно постижение — изкореняването на неизкоренимия егоизъм — накара душата ми да се обърне към него и да прилепне като дреха към неговата душа. Расото му бе подгизнало от морската вода, когато изсъхнеше от силното слънце, ставаше бяло, понеже се покриваше със солта, която избиваше навън, видът му бе безпризорен, изглеждаше като оглозгани късчета дърво, изхвърлени на брега, които кротко гниеха.

„Ще ти построя покрив над главата, монашеска килия“ — откъсна се един път изненадващо за самия мен от гърдите ми. И в този миг ми стана леко на гърдите, сякаш бях получил прозрение. „За какво ми е килия?“ — попита той. „Нали ние с тебе сме част от пейзажа, нищо повече, на пейзажа трябва ли му покрив над главата?“ „Да, но аз искам да приютя нещо, избрал съм тебе, това е важно за мене — да дам приют някому.“ „Добре, щом става дума за тебе, позволявам ти. Наистина, абсурдно е да строиш приют за рибите или чайките, съгласен съм, че все пак изборът ти е правилен — аз съм най-подходящият, затова да бъде приютен. Почвай!“

Бях намерил човека, за когото да се погрижа и с него — спокойствието си. От този момент не отделях очи от камъчетата. И те

ме гледаха, напъхваха се в ръцете ми, бях бодър и неуморен като морските вълни, макар че гърбът ми пукаше от болка при всяко навеждане. Те блестяха в най-изумителни блясъци, когато ги навестяхах с чувствата си, режеха ме с острите си ръбчета, за да ги забележа, някои от тях бяха като нокти на старицата земя, други бяха перли от огърлицата ѝ, скъсана от страстите на вятъра и слънцето. Във всички камъчета имаше нещо детско, да, това бяха усмихнати детски лица, с които можех да общувам щастливо. Навярно заради щастието, свършеното ми окръглено щастие през тези 10 години личното ми време бе вървяло назад към детството и когато привърших градежа, се оказа, че се бях подмладил с 10 години. Но и друга невероятна промяна бе станала с мене — приемах вече злото за несъществуващо, понеже бе вече изцяло извън мислите ми и така бях станал напълно недосегаем за него. За да се захвана с нова килия, трябваше да издиря някой друг безпризорен божи човек. Благодарение на дарбата си да привличам хора в нужда и благодарение на безброя от хора в нужда, открих наскоро и нови свети хора, за които да се грижа. Сега строя не килия, а цял манастир. Когато бъде готов, навярно ще съм се върнал в младенческа възраст с това вървящо назад време и ще ми предстоят пак радостите на порастването.

Едно ми стана ясно — ако не се научим да съзерцаваме гледките извън нас и гледките вътре в нас, ще пропуснем това, за което сме родени. Ако не бе извършен първородният грях, хората нямаше да се щурат в търсене на прехрана, а щяха да се упражняват в сливане с белия свят, съзерцавайки го, проследявайки с отворените си сетива тънката и бавна нишка на случващото се.

Виж това камъче, прекоси ли слънчев лъч начупената му повърхност, лъчът се разпада на множество блясъци с различен цвят и интензивност. Ако просто наблюдаваме, без да се месим в божия ред, ние ще сме като това камъче, животът ни е нащърбил, само за да отразяваме посвоему светлината свихе. Но не — ние не оставяме светлината да ни погали, да ни полира, да си поиграе с нас, все нещо шаваме и се кривим, колкото да развалим картината на чистотата и яснотата. Как мислиш — дали опиянението от шаването и мърдането е по-голямо от опиянението от поливането на ведрото светлина, изплискано от Божиите пръсти отгоре ни?

СВАТБЕНО ПЪТЕШЕСТВИЕ

Тази любов трябваше да приеме така, както бе приела да се роди.

Момчето беше всичко това, което тя не беше. Русотата му осветяваше смуглата ѝ кожа като лунна светлина — нощните сенки, здравето и жизнеността му бяха жизнен огън за изнеженото и болнавото ѝ тяло, заниманията му с чисто физическа работа я удивляваха и развеселяваха, нея, упоритата интелектуалка, избягвала физическите усилия като унижение на духа.

Пое го от летището с група чужди монтажници и се остави веднага да бъде обвита от свиления му поглед като в златозарен пашкул и така — през целия му престой, уж бяха група, превеждаше им, хранеше се с тях, скучаеше по ресторанти с тях, но си оставаше с усещането, че са само двамата, той я носеше като в люлка, изпредена от кехлибарените лъчи на очите му, нямаше нужда да си говорят, тя тръпнеше от зноя на ледената му кожа, а той предпочиташе да се изразява с проблясъка на кожата си, с едва забележимите движения на силно развитите си мускули като на спортист или хамалин, с приглушения зов в котешките си очи. Една нощ я попита ще остане ли при него в хотела му, някак съвсем между другото, мълчаливото ѝ тръгване го накара да не обели повече дума по въпроса, дори когато останаха броени дни до заминаването му. Когато се сбогуваха на летището, той ѝ пхна в ръката останалите му български левчета: „Да стоят за почивката ни през лятото“. Целувката му бе плътска и разтърсваща, но вече имаше време само за махане с ръка. Писмата до лятото идваха на странни спазми — ту ги имаше, ту ги нямаше, но това бе наистина едно голямо ято, та и изгубените птици не спираха усещането за несекващ полет на цялото ято. През август удари спирачки почти припаднала на входа и след две хиляди километра шофираше без почивка, не съществуваха разстояния и стихии, които да му попречат да стигне до първата си нощ с нея. Оттеглиха се в пустошта на планината и се любиха до пълно изтощение сред боров огън и ледени звезди, не смееха да се появят навън за ръка, да не

предизвикат властта на все още херметично затворената за чужденци страна. Любовта им така бързо се разви, че измести всичко друго в дните им, тиранично налагаше непрекъснатата им отдаденост, не бе вече възможно да се измъкнат от защитната ѝ черупка, без да се окървяват. Двете хиляди километра разстояние с Желязната завеса между страните им означаваше, че или трябваше да се женят, или начаса да се разделят, нямаше как да останат просто любовници, но тъй като взаимното им опознаване бе минало предела, преди който можеха да се върнат назад и да живеят без по-нататъшно навлизане един в друг, един отказ на молбата им за разрешение за женитба от родината ѝ щеше да преобърне идилията в трагедия.

Документите отлежаваха някъде, някой трябваше да им даде пропуск за брачното ложе, някъде ги проучваха, но в това време режимът организира падането си и се оцъкли гладната зима на деветдесета година. Сега вече нямаше какво да се чака, хаосът, даващ възможност за режисирано размесване на пластове, бе направил ненужни временно каквито и да е разрешения и документи от страната ѝ, която буквално се „разнасяше по света“, както се изрази майка ѝ. Те също се включиха в паническото движение навън, извън доскоро зазиданите граници, в които не бе останало вече нищо за ядене. На границата чакаха два дена, за да напуснат държавата-бедствие, палеха си огньове като останалите бегълци със съчки от околните храсти и наблюдаваха с удивени очи това истерично преселение, хората бяха обзети от безумния страх държавата им да не си ги поиска обратно.

Югославия бе дълга и досадна, с някакъв полъх на Запад, целта беше Виена, мечтаеха си за сватбено пътешествие с валсове, Шьонбрун и Брьогел, въпреки шестстотинте марки в джоба му, гризяха курабиите, кексовете на майка ѝ, за да пестят, но любовният глад ги мъчеше, та ги хвърляше в плесенявали легла на евтини хотелски стаи в Алпите, в колата, под все още капещите след поредния дъжд дървета, напредваха в любовта като в зрелостта, получаваха много, но очакваха все повече и насладата изискваше все по-дълбоко гмуркане.

Край Мелк се шмугнаха в първия мернал им се пансион в есенната киша, залени от дъждовете се отдадоха на обичайните си любовни изтощителни игри. Събудиха се сред тъмнеещ мръсносив ден, но пред изненаданите им очи в сумрака смътно се очертаваха тежките барокови сгради на известния с огромната си библиотека

манастир, зеленикаво се белееха кулите му, тежкият му кораб пореше тайнствено мъглите към някакъв невидим бряг. Скочиха от леглото, мушнаха се в движение в якетата си, под качулките лицата им блестяха с онова особено щастие на истинското начало и на младостта, намерила пътя си, след минути бяха вече сред натоварения с минало кораб на манастира, сред арки и гранатовочервени кадифета, сред щедри позлати и закачливи ангелчета, държаха се за ръце и им беше безпределно ясно, че двамата са млади, здрави, свободни и галеници на съдбата.

На следния ден бяха вече в родната къща на Оскар Кокошка, тя бе потресена от жалкия вид на голото момиченце в пубертетна възраст от „Ранно израстване“, което очевидно не знаеше какво да прави със себе си и с израстването си, свито уплашено, чакащо любовта като удар. „Любовта като удар? — неразбиращо се питаше тя. — Нима е възможно любовта да е друго освен щастие?“ На прага на изложбената зала притисна индуски смуглото си лице към кехлибарената коприна на лицето му, искаше начаса потвърждение на горещата красота на любовта им.

Парите им свършиха преди Виена и не можеше да се мисли нито за Шьонбрун, нито за тайните на Мария Терезия, пътят можеше да е вече само към родината му. На някакъв мост в планините небето се килна на една страна, колата отхвъркна незнайно накъде и тя, докато попита какво става, се озова извън прозореца на колата, той остана от другата страна на стъклото, макар че стъклото се смъкна като раздрана завеса, виждаше лицето му, което придоби сънен вид, а добродушната му усмивка съвсем бавно се изкриви в грозна гримаса, опитваше се да го достигне, да го погали, за да премахне този зловещ израз на лицето му, но бе някак закована с гвоздеи в неестествената си поза. Гледаше въпросително, когато дойдоха колите със сирените и хората със сигнални облекла и лицето на Вили изчезна пред погледа ѝ. В знак на протест към разделянето им тя затвори очи и се гмурна като че съзнателно в безсъзнанието.

Събуди се обхваната в метални обръчи по тялото, оплезена в пипалата на тръбички, стъкленият мехур на системата бавно изливаше в ръката ѝ смесите от лекарства, висеше като плод на системата и не можеше да предприеме обиколка на болницата, за да го потърси, молеше се с объркани думи за него, в мислите си го заварваше все още

изкривен от болката и затова се опитваше да разгони мислите си, да съзерцава сумрака в стаята без мисли.

Когато най-сетне я освободиха от системата и от съня, който тя сякаш непрекъснато ѝ инжектираше, поиска да ѝ покажат отделението, в което бяха положили тялото на Вили, за да извършват и с него навярно тези мъчителни и тъжни манипулации както с нейното. Отговориха ѝ, че тя трябва да се надява на времето, което лекува, защото той е кремиран на тази и тази дата, датата на катастрофата им, ако тя си я спомня, предложиха да ѝ хванат такси за там, където тя искаше да иде. Само че тя нямаше къде да ходи без нейния Вили, а и не вярваше на думите на лекаря, както не вярваше в съществуването на черна магия. Без негова помощ тя не можеше дори да се добере до урната му, нито до родното му място, нито до своето родно място. Кой знае защо ѝ се мерна мисълта: „Бъдещето ще покаже!“, какво ти бъде, какво можеше бъдещето да покаже на нея, току-що изхвърлената от бъдещето си. Събра си прилежно багажа, съвсем изправена напусна болницата, сви на ъгъла и когато реши, че вече е извън обсега на погледите на лекарите-спасители, седна кротко на тротоара, сети се как само преди години бе мечтала да попадне извън Желязната завеса, та дори само за да се тръсне на тротоара и да псува системата, от която се бе изплъзнала. Само че сега не се сещаше нито за комунистите, нито за човеците изобщо, нито за отблясъците на колите, наблюдаваше примряла единствено растежа на чудовищно ожесточение в себе си срещу мъртвия, извел я от криво-ляво подредения ѝ живот, за да я измами във всичките ѝ очаквания, напускайки я така нелепо още при сватбеното им пътешествие. Но тъй като него го нямаше и нямаше и не можеше да поеме ожесточението ѝ, тя насочи омразата си към самата любов, която не пожела да агонизира след агонията на Вили, беше пряко силите ѝ да не повярва, че е открила кой е коренът на злото — любовта. Какво ѝ оставаше освен да продължи да броди из живота, напълно отърсена от желанието за близост с когото и да е.

ИЗОБРЕТЕНИЕТО

Нямаше какво повече да му мисли, то бе вече измислено и то някак без нейна намеса, роди се някъде от въздуха, тя го хвана в движение и вече Изобретението бе нейно, макар че, искрено казано, усилията бяха нейни, но не самото Изобретение, дошло и за нея от изневиделица. Някой просто ѝ прожектира отгоре как трябва да изглежда проклетата машинка, над която работеше десетилетие, едно празно десетилетие, в което се мяркаха пред очите ѝ неясни или неверни чертежи, плащаха ѝ да размишлява върху сгрешените си технически решения, да се опитва да ги отстранява с други може би не толкова грешни, добре платени бяха дори погрешните ѝ мисли, но мисленето ѝ отне всички останали области и ограби варварски сетивата ѝ. Страната на емиграцията ѝ бе предоставила щедро изящна вила с несвършващи стаи и цяла една гора от мура и бял бор, сред която през деня играеше с идеите си с Бог на карти, а нощта бе протяжен разговор с парчетата луна, със свити в убежищата си сенки, с бледото и уморено от копнежи тяло. Почти е смешно да се каже, че Жени почти не се възползва от късмета си, не усети боровия въздух, нито боцканията на игличките под стъпалата ѝ, за десет години веднъж не се разходи боса в гората, десетилетието прекара в кабинета си, който ставаше и за спалня, на чийто таван дори бяха окачени компютри, за да може тя и в легнало положение да поработва, резултатът от това поработване обаче оставаше неизменно нулев.

Сега, когато Изобретението лежи в папките ѝ, тя вече знае какво е трябвало да прави — единствено да лежи на дъното на спомените си при самите си корени и да лови отраженията, които се хвърлят от небесата върху гладката повърхност на мисълта ѝ. Чудото бе, че всички спомени от предишния ѝ живот в онази далечна страна гнездяха още в душата ѝ, тя ги бе имала за изличени, бе смятала, че чуждестранните университети и аспирантури бяха създали съвсем различно същество от нея, родно място, език, традиции, близки от родината бяха останали погребани дълбоко в нея под пластовете висша

математика и чужди езици, на дъното, а дъното под толкова много изтекла вода ти просто не можеш да видиш, дъното бе само онази неясна повърхност, от която се е оттласнала нагоре, мислеше си, че животът ѝ бе напълно изчистен откъм дъно, потайности, корени, атавизми. И че всичко ще върви по плана, който ѝ бяха спуснали, който си беше спуснала, но последният щрих за завършване на Изобретението все не идваше и затова Изобретението все го нямаше, а това я похабяваше, правеше я несвоя, отнемаше ѝ сигурността, която бе огромна заплаха за цялостното ѝ съществуване, защото целта на всичките тези чужди университети и лаборатории на мисълта бе да ѝ бъде създадено самочувствието на абсолютен Победител.

Резултатът от това и извеждане от равновесие бе полусънното състояние, в което попадна, взе да заспива, когато трябваше да работи или да мечтае, да се мотае или блуждае в пространството с мислите си и ето че при тези безцелни движения тя никак, без да усети, се спусна на дъното и взе да се сеца за едни уж отдавна забравени неща, съзнанието ѝ за дълго се забавляваше с бабините приказки, от общата им маса, от кълбото, което баба ѝ разплиташе, се отдели една приказка, която да я следва в сънищата — приказката за Свети Мина. Свети Мина бил началник на вълците, а Дяволът създал вълка от кал, както Бог — човека, но за разлика от човека вълкът не оживявал, тогава Дяволът попитал Бога какво трябва да стори, за да се изправи и неговото творение на крака. Бог му рекъл: „Изречи: «Стани, вълчо, изяж ме».“ Дяволът изхитрувал, наредил на творението си: „Стани, вълчо, изяж Бога“, само че вълкът не помръднал, докато не чул от устата му: „Стани, вълчо, изяж ме“. И на сън тя проумя как трябва да изправи творението си на крака, как трябва да го захрани като своя рожба — със себе си, единственият изход бе викът: „Стани, оживей, пък ако ще и само за да ме изядеш“.

Междувременно душевното ѝ объркване не можеше да не избие в някаква болест и ето я болестта, добре че бе нещо напълно безобидно — възпален апендикс, ами да, инфантилността ѝ лъсваше с това възпаление, от което боledуваха най-често деца. На операционната се отвори прозорец към миналото, от него надзърнаха тесни прабългарски очи, протегнати към нея съсредоточени умислени пръсти, за тях бяха видими очертанията на етерното ѝ тяло и те се плъзнаха по него преди да стигнат телесното, напомняха приказни

сталактити или бляскащи ледени висулки, страх я беше да не ги стопи с топлината си и — най-възбуждащото! — над нея се посипаха като птичи пера родни позабравени думи, танцуваха отгоре ѝ, ревнивият ѝ слух ги ловеше във въздуха, събираше ги на снопове и ги слагаше под главата си — пух за възглавница, за да заспи върху тях с блаженството на детството. Хирургът се оказа сънародник от старата емиграция, от тесните цепки на очите му струеше несъмнено одобрение на това, което бе тя: „Сега ще ти сложат упойката, бързо си мисли за някой любим човек, за да сънуваш любовта ви“. Миг преди да хлътне в бездната тя забеляза, че двамата са оваляни в едно общо кълбо светлина и че плешивата му глава сребрее, преди да нагази в съня взе образа му да я гали на сън със сребристи пръсти и да я извайва като парче звънтящ кристал. Събуди се без апендикс и влюбена в този сребрист магьосник и затърси път да му пхне в ръцете загнойлата си от чакане девственост.

Наслаждаваха се на всяка дълга минута, взаимна изненада, плетяха една фантастична мрежа от намеци и взаимно обвързване, напредваха много бавно, но никой от двамата не се опитваше да се измъкне, той все се извиняваше с обиколни думи за старостта си, тя — за младостта си, докато един следобед бедрото му парна нейното при някакво случайно разминаване, бедрото се отлепи веднага никак прекалено бързо и гузно, но парването остана да пари болезнено-сладостно, докато двете не се слепиха отново, тя напразно се опита да измънка едно: „Доскоро“, но никакво доскоро нямаше да има, защото вече раздялата не бе възможна, неговата работа, семейство, репутация не можеха да застанат помежду им, бяха вече прекалено смалени.

Изгубиха се в дебрите на едно небесно удоволствие, дебрите бяха прозрачни и свиреха на арфа. Наблюдаваше удивена връхчетата на пръстите му, които разтваряха венчелистчетата ѝ, усети да я обгръща ухание, което те извличаха от тялото ѝ. А след любенето лежаха един до друг и се надпреварваха да изброяват красиви старинни родни думи — очаг и олтар, и стреме, и праг и катми, но всъщност катми българска дума ли е, да ти направя ли катми, ще са златисти и порести, ядат се поне у баба ми с дюлево сладко, в желето дюлевите късчета просветват като насекоми в кехлибар.

Жената го целува за последно този следобед и запазва вкуса на целувката за вечерта, качва се в колата, когато усеща, че съпротивата ѝ

срещу всичко несвое е достигнала предела, оттук нататък няма накъде, казва си: „Сега се качвам на колата и потеглям, прекосявам една гора и ако трябва още няколко, ако трябва, и един океан, но ще спра чак когато Изобретението е измислено, а аз — освободена — от него и от досегашния си живот“. Кракът на педала, скоростта може да се вдигне до последно, тъй като безлюдие е пустинно, няма го вече отчаянието, че е сама сред толкова много безразлични хора. Докато шофира вижда лицето му на доволно кученце, зад всеки завой ѝ се мярка градината с чемширите, с барата, потекла още през XIX век в него, мержелеят ѝ се в двора майка ѝ и баща ѝ, които я очакват да научат от нея, че са живи, че не са преселени в гробището отсреща с теменужените сенки и умислените надгробни паметници, на нея ще ѝ повярват, край тях съзира Петър, хирурга млад в годините преди емиграцията, да подрязва с чувствителни пръсти розовите храсти, в миг се убожда, сгърчва се назад в изненада, от пръста му капе кръв, той протяга пръста към нея, тя го поема с устни да спре кръвта и болката, лицето му се отпуска в неописуема нирвана, от представата за която горещината на пладнето се изкачва по нея лека-полека, вълната я обгръща с пламтяща влага, докато преобразованието е станало и тя се вижда от високо — един танцуващ пламък сред чуждите пламъци, и точно тогава между ръцете ѝ, хванали кормилото, се прожектира отгоре схемата на изобретението, вътре бе и щрихът, който десет години напразно бе търсила, Изобретението капна без никакъв повод.

В момента, когато затваря Изобретението в папка, разбира, че усилията ѝ са били напразни, защото никой не очаква това Изобретение и никакъв прогрес не можеше да изобрети този слънчев следобед наред протяжното злато на есента, и благото на дрямката и щедростта на голотата ѝ, напротив, можеше само да лиши човека от слънцето и следобеда му, напъхвайки го в принудата да се печелят все нови и нови пари за нови и нови Изобретения.

Докато разглежда въздействието на голотата си в огледалото, тананикайки: „Ще се направим на мряна риба“ и чака ръцете да обгърнат тялото ѝ и да го заключат при себе си, докато измолва с всичките си сетива пръстите му, предусеща, че отсега нататък съществуването ѝ ще е на цвете с ритъма на разцъфването и увяхването и в него няма място за дяволиите на човешката мисъл, затова взема внимателно прошнурованата и прономерована папка с

чертежите на Изобретението, накъсва я методично и сладострастно на дребни късчета, пуска ги от прозореца с пълни шепи, наслаждава се на естествените движения на голите си гърди и на късчетата хартия, развявани от вятъра като презрели плодове и изсъхнали листа.

КАТО ТЪНЪК БЛЯСЪК

Течал единадесети век. В една априлска утрин пред вратите на манастира на картойзерите в долината на нибелунгите Вахау се прегърнаха мъж и жена, целунаха се като брат и сестра, но в телата им имаше страст, главите им някак се разминаха, а телата бяха влюбени и се стремяха непреодолимо към сливане, косата на жената бе късо подстригана и оголеният ѝ тънък врат будеше съчувствие, едрите плътни кокали на мъжа се очертаваха в зацапаната в кафяво от кал или кръв власеница.

Притискаха се за последно безмълвно със съзнанието и разбирането за окончателността на раздялата, ръцете на мъжа отстраниха на разстояние жената от себе си и дланите му се заключиха за молитва, ръцете на жената издайнически се протегнаха към мъжа и се опитаха отново да се вкопчат в него въпреки треската на срамежливостта, молитвата му я спря, беше неспособна да я преодолее, затова сама посегна към убежището на молитвата, ръцете ѝ се оголиха до лакътя — големи обелени бадеми, съвместната молитва бе и формата им на сбогуване без спазмите на трагедията, най-последната им примирена целувка. Жената пое по разлистената пътека към съседния женски манастир, само власеницата ѝ му махаше за сбогом.

Мъжът заблъска с длани, свити в чуканчетата на юмруци, по разпрострялата се във всички посоки огромна дъбова врата с такава паническа нетърпеливост, сякаш се страхуваше, че вратата никога нямаше да се отвори или че той щеше да си тръгне преди тя да се е отворила.

Звънът на ключовете и веригите прозвуча по-скоро лениво-протяжно отколкото забързано и — о, чудо! — вратата се отмести, грамадна като стена.

Мъжът се олюля на прага, намери да се спъне в нещо, за да остане още миг отвън, сетне потъна в манастирските пространства, наводнени от зеленина.

В този момент по божия наредба забиха камбаните тържествено и неспирно. Мъжът и жената знаеха защо камбаните ликуваха — те отбелязваха триумфа на светата църква над ереста им, двамата бяха богомили, едни от малкото свърнали от пътя към кладите в манастирите на официалната вяра.

И мъжът и жената, застанали всеки пред своята захлопната вече манастирска врата, пиеха глътка по глътка от клокочещото злато на камбанния звън и благодаряха за очищението от ереста, която толкова дълго време ги бе хранила с ненужната храна на безумна смелост и коварно ги бе научила да говорят това, което мислят, с което им бе довялякла нечовешки мъки.

В Средец бяха осъдени на отрязване на езиците им, наказанието им като наказание върху любовна двойка се извърши едновременно, когато захвърлиха езиците им на кучетата, те съзряха как кървавите им парчета се сплетоха както в живота. Но от този момент започнаха да изпитват физическо отвращение един от друг, чуваха бълбукането на кръвта в гърлата си, представяха си обезобразените основи на езиците си, трябваше да мине доста време, докато страстта измести отвращението или по-скоро да се възпламени страстта от отвращението, тъкмо страстта улесни залавянето им и тъй като сега бяха в центъра не на България, а на Европа, не можеха да се разминат само с отрязването на още някоя част, кладите горяха почти непрекъснато — притокът на местни и чужди еретици ги зареждаше без почивка с плът. За пръв път нападнати от страх, те се освободиха от пристъпите му единствено чрез исихастката молитва без думи, тъкмо тя бе тази, която ги убеди да се обърнат към официалното християнство и то християнство, обвързано с обета за безмълвие, този обет натежа при избора на картойзерския манастир.

В историческите и литургични сборници на мъжкия манастир на картойзерите освен легендата на основателя му Бруно се съдържат и сведения за покаялия се богомил Михаил от еретичното лоно България и за учението на исихазма, което навлязло с него зад стените на манастира и било сериозно изучавано векове от братята вътре, които също възприели исихастката молитва без думи за висша ценност.

Същият обет за мълчание след десет века дал Карл-Хайнц Мюлер, светилото на немскоезичната поезия, всички си обяснили влизането му в манастира със склонността му към авантюристични

постъпки в живота и никой не знаел за светлата радост, с която приел безмълвието, като го спазвал десетилетия, а особено строго държал за писменото безмълвие, особено като се има предвид, че сам дотогава бил поет.

Стихотворение след стихотворение писано за Карл-Хайнц продължавало сред всеобщо одобрение, награди, академии, четения, отбелязване на звездни мигове, но кой можел да предположи, че с всяко стихотворение пристъпът на досада у Карл-Хайнц се засилвал, словото почнало да го прави мнителен и раздразнителен, то се раждало сякаш извън него и, създал го вече, той се питал в кои пространства се скита и можело ли да се нарече негово, на мястото на предишния патос се настанил сарказмът.

Един ден разпуснал собственото си Ателие за експериментална и каквато и да е друга поезия: „Завесата падна, поезията се отменя, а поетът да ходи да копае, твърде дълго вече прожекторите са угаснали, защо се мъча в тъмното“. Не била смъртта, която му измъкнала химикалката от ръката, а усещането за безсмислие.

Той замлъкнал, за да даде шанс на Божието слово, досега не го бил чул заради собственото си бърборене.

И Карл-Хайнц се включил в редицата от бели раса с огромни качулки, бялата редица била затворена и заплашителна в затвореността си. Бившият мирянин и бившият поет ликувал — най-сетне божествено безмълвие, най-сетне свобода за духа да се рее без клетките на понятията, истината се оказвала в нюансите, никога неназовани. В белите си качулати дрехи се движел из двора като чаршафен призрак от детските книжки, инатът му помагал в навлизането в ритуалите, дотолкова необясними, положил извънмерни усилия да си изясни разликите между еремитството и зенобитството, при картойзерите пълното отшелничество било облекчено с далеч социалния живот на зентобитското монашество — общи служби, общи почивки. Особено вдъхновено работел за осъществяване принципа за съчетаване на физическата работа с духовната, как цялостно се случвали нещата и какво усещане за съвършенство го обземал, докато плетял кошници и бебешки кошчета, бродирал покривки и окопавал розите.

Този живот, основан на простотата, в безмълвие, го довел до изследването за исихазма, въведен от българина Михаил в мисловната

и религиозна система на манастира, със заниманията му с исихазма дошли и първите му мистични изживявания, които схванал само като покана за навлизане в света на истинското познание. Карл-Хайнц усетил пръстите си да докосват пъпките на тайната, които набъбвали в пулса му.

От този момент единственото, което следвал, били мистичните знаци на божествената тайна, напуснал лоното на обичайната си предпазливост и заминал за родината на Михаил. Карл-Хайнц потънал някъде зад воюваща Югославия в една разтърсвана от промени страна, а председателите на Университети, Литературни академии и Национални литературни институти пуснали по неясните му следи сътрудниците си, за да бъде издирен и спечелен за и без това излиялата като старо бойно знаме кауза на литературата, търсели го амбициозните служители на още по-амбициозните институции под дърво и камък, но понеже дърветата и камъните не били на местата си поради трусовете в недрата на държавата, Карл-Хайнц оставал неоткриваем и като такъв мина в областта на мистичните личности на световната литература, които уж ги имало, но никой не можел точно да докаже сегашното им съществуване, нещо като един съвременен Карлос Кастанеда.

Така литературната митология неусетно работела за славата на Карл-Хайнц, докато той се бил освободил напълно от веригите, с които бил привързан като роб за галера, към литературата, и работил неуморно за щастието на сетивата си. Заселил се в изоставено село в една от многото планини в балканската земя, запустението и необработваемата земя били превърнали местността в Градината на рая, забравила всякакви човешки претенции и насоки, растителността била луднала, решена да върне сякаш нещата на мястото им в деня след първосъзиданието, Карл-Хайнц газел в море от високи до кръста маргарити в подивелите овощни градини на селото и бил сигурен, че разпознава Дървото на познанието и Дървото на живота, късал плодовете им, но все още се чувствал безсмъртен и не посягала към него наказващата божия десница.

Езикът на нацията се наслаждавал на щастието да е Градинар на рая. И за пръв път бил сигурен, че е поет, защото оставал в пълен покой, за да позволи на поезията на света да нахлуе в душата му, неизкривявана от гримасите на думи. Единственото му занимание

извън градинарството било заниманието с исихазма. Катерел се до върха на молитвата без думи, до изчистеното пространство, незамърсено от нищо случайно — ни дума, ни мисъл, поемал като тънък блясък по небесната бездна, да очертава крилата на ангелите, да полира усмивката на Бога.

В РАМКАТА НА ОГЛЕДАЛОТО

Това беше първата година на съзнателния ми живот сред хората. Мисълта ми се блъскаше в непроницаемостта на заобикалящото ме, объркваше врати и входи, но вече бе израсла до надеждността на свидетел.

Голямата ми зряла глава върху пухкавото детско телце бе блъскана насам-натам от напора на нещастията в тотално банкрутиралото ни семейство. Имаше нещо трагично в това необикновено и безгранично усещане за безпомощност пред тържеството на човешката нищета.

От първите четири години си спомням само цветове, миризми, интериори, пейзажи, но не и хора. Тъмна кадифена стая, сияеща с копринените си тапети и персийски килими, на които котка остри нокти, изпънала в дъга тигрово тяло, тайната география на коридори, свършващи в слепи килери, изригващи медни тави, кантари, порцеланови кани и нощни гърнета, счупени виенски столове, захвърлени като ръкавици, след като ги няма ръцете, които са били пхнати в тях. Тополите край Марица, нарязали със сенки бляскавата шуба на тревите на ивици, малката ми фигура се щура ту в слънчевите води, ту в тъмните подмоли, докато се здрависва с косматите лапи на храсти и се окичва със зелените езичета на дребни листенца, опитвайки се да събуди у маришката джунгла доверие в себе си.

Каменният градеж на лятната кухня пали фантазията ми, виждам я градена от добри великани, които имат достатъчно сили да вдигнат и наредят огромните ѝ камъни и да ги залепят един за друг с вълшебната си плюнка. Разчитам на вълшебната им плюнка и все пак се оглеждам със страх да не се срути тази каменна грамада отгоре ми. На входа са наредени чинно налъми, напомнящи дебели сиви жаби със зяпнали усти, лятната кухня се ползва целогодишно и като баня и склад на книги, които преливат от къщата.

С колене и лакти върху каменните плочи надупен разлиствам с часове атласи с разноцветните оперения на птици, с рисунки на листа,

разперили паяжинките на жилките си, с кафяво-бежови като прогорени фотографии от далечни страни, страниците са отделени една от друга с листчета от полупрозрачна хартия. Галя коприната, погълнат от съзерцанието на света извън мене, и късам страници тайно и от себе си, които да пхна под възглавницата си, за да ги разглеждам преди сън с надеждата, че ще ги сънувам.

Чуех ли да плющи водата вътре от медния бойлер с ангелчетата и да трополят налъми, си представях как сапунените води носят листа от книги, а ангелчетата с дебелите медни бузи се опитват да разчетат написаното на тях. Не позволявах да ме къпят в лятната кухня-баня-склад, лятото ме поливаха на двора със слънчева вода, а зимата с баба ми с бохчичката храна и лимонада посещавахме след месеци канене и приготовления петстотингодишната квартална баня — Чифте баня.

Това бе време на първото ми сдружаване със светлината, обливаща възлестите клонаци на старата афъзка, с искриците слънце, съхранени в съкровищниците на безбройните вазички и фруктиери вкъщи, с купела на двора, пълен със слънце, в който се кръщавахме всички, със своенравието на диворастващите цветя в двора, сред които котки кокореха зелени зеници като тигри в джунгла, с мириса на кожа и прах в кабинета на татко, но и сдружаване с тънкото ми невежо тяло — години ми бяха нужни да разбера, че ръцете и краката принадлежат на мене, а не на въздуха, че ги движа аз, а не вятъра.

В този период не забелязвах другите, понеже аз бях човекът, който се разтваря подобно цветен пращец в меда и затова почти не запазва спомен за околните. В тези четири години съм бил така окръглено щастлив, че сякаш живеех в една търкаляща се стъклена сфера, която събираше подобно око всички блясъци на този свят — в нея нямаше място за никой друг.

През петата ми година изведнъж в хоризонта ми нахлуха възрастните, понесли на шиите си воденичните камъни на историите си, разказващи презглава някакви си свои истини. Бе все едно на самотен остров да настъпят нашественици, закриващи изведнъж с грубите си фигури и слънцето, и морето.

Братовчедът Миро, най-старият от братовчедите, с лице с напълно липсващ израз, разхождащ напред-назад тиролските си панталони с кожени тиранти с еделвайси и с цвят на старо злато. Той

дори спи с тези панталони, напомнящи му аромата на детството, минало неусетно като едно извикване „Ойларипи“ от върха.

Марина, средната от сестрите на майка ми с добре подредени букли и мигли, с кожа, намазана с тлъст слой помада, съдържаща основно живак, макар че е аптекарка, тя разчита основно на живака да я избели като Снежанка, мечтата ѝ е да се случи това, което тя твърди, че вече се е случило:

„Дай, дай да те пипнем, Снежанке, казват отвсякъде мъжете, откъдето минавам. Дай да те пипнем, за да станем и ние златни като тебе.“

Вера, най-малката сестра, куца, подпирайки се на бастунчето си, цял ден се катери и слиза по криволиците на дървеното стълбище, създадено сякаш специално за изтезание на изваяното ѝ сакато телце. Вера има вяра в излишък, тя чака любимия, заминал след нещастното ѝ падане и още по-нещастната операция на ябълката на десния ѝ крак. Косата ѝ е навита на книжки, които фарсово красят главата ѝ като пеперуди, ще ги развие, за да се посипе рижавия залез на косите ѝ едва когато се появи годеникът ѝ, избягал от сакатостта ѝ чак в чужбина.

Баба ми с бархетната рокля, с бялата мазна коса седи пред кристалното огледало с изронена гипсова рамка с позлата. Храненичето, спасено от нея от гладна смърт, е вече петдесетгодишна жена, която не се отделя вече половин столетие от полата ѝ. Реши дългата ѝ до кръста коса, пърхотът се сипе като благослов, плитките, които ѝ плете са тънки като пепелянки. Баба ми после пак в същата поза като пред огледалото — със свити ръце, положени в скута, с леко разтворени обезформени от ревматизъм колене — седи на пейката в двора пред лятната кухня под закачените на стената и дебели дървени ски, неизползвани от десетилетия, но предмет на много истории от семейната митология, и помрънква между две заспивания: „Любов, любо-о-ов, финита ла комедия“.

От време на време извиква: „Злато, Злато, виж какво става на улицата“.

Тя не е била на улицата от толкова време комай, отколкото ските на баща ми не са се спускали по планински склон. След часове в същата поза привиква храненичето: „Злато, да вземеш да скриеш джезвето, Моларката пак идва, наближи и часът за гости“.

Госпожа Моларова е най-добрата ѝ единствена приятелка, с която се надпреварват в свидливост.

През това лято се сблизих с баща си, образът му е ослепително ясен и днес под лятното слънце, виснало сред прашните валма в хола, сякаш купът книги, над които се е навел, е димящ жертвеник. Избухнали в синьо, зелено и жълто зеници под възпалените клепачи, смъкнати рамене с хвърлено върху тях като одеяло сако, седнал е на детското ми столче, очилата му едва се крепят на върха на носа му, изтеглени от магнита на книгите напред. Книгите са струпани на пирамида на пода, рафтовете на пропукващата от облекчение библиотека са празни.

Кабинетът на баща ми с разсеяната белота на светлината, с млечните пространства между светкавиците на блясък и все по-сгъстяващите се щрихи на сенките, свършващи в черни блата, е гравюра от старинна книга. Може би от томчето на Шекспир, в което на по-тънка от дъх хартия са събрани всичката поезия и драматургия на автора. Отгоре се мъдри надпис с лилаво мастило: „Купил в Лондон, лето 1892-ро“. И подписът на щастливия ми дядо, за когото все още е имало семейни пари да стигне до Лондон и да учи в него.

Кабинетът е барикадиран срещу агресията на външния свят със зидове от книги. С братовчедка ми Зизи смеешком ги прескачаме отвън навътре и отвътре навън, съревновавайки се кой ще събори по-малко книги при прескока. С интуицията си отгадаваме, че прескачаме една много важна граница, тъй като нещата, които са съществени от едната страна, са без никакво значение от другата и обратното, две пространства със свършено различни измерения.

Той нарича четенето си „пресяване“ — на недосегаеми книги, на резерв и на стока, определена за превръщане в пари. Не позволяваше на майка ми никаква намеса в хаоса: „Ти в твоя ред имаш безредие, аз в своето безредие имам ред“. Често повтаряше на латински с иронична усмивка „Патиор, расус, рати“ („Търпи, понасяй, страдай“). Другата му любима сентенция е: „Дон лицет йови, нон лицет бови“ („Кое е позволено на боговете, не е позволено на воловете“), част от разбиранията му за патриархата.

Разпродажбата на библиотеката бе не само един останал изход на безработния адвокат, но и своеобразен отказ от своя произход. Той измъкваше ценните екземпляри от купа с треперещи ръце подобно

горещи въглени от жарава, мърмореше: „Хм, вражески произход — ето го моят произход!“. „Кървава песен“ с автограф на П. Славейков, първи издания на Йовков и Райчев, сборници от народни умотворения, карти от миналия век, той стои пред водопада от книги, хипнотизиран от образа си, хилядократно умножен. Понякога проговаря на нас — на мене и братовчедка ми, с която играем на криеница в неузнаваемия хол: „Винаги съм мечтал да си вадя хляба от книги, но никога по този начин. Това е все едно да гориш книги, за да се стоплиш. Ще се стоплиш ли? По-скоро ще те втресе“.

Четенето ставаше с еуфоричното участие на мене и братовчедка ми Зизи, хладнокръвно амбициозно създание. Сред шума от скандали и файтонджийски подвиквания от съседните стаи, пълни с принудително настанени наематели, баща ми ни четеше на глас стихове. Сега все още ѝ се подчинявах, защото вярвах, че е наясно с това, което се случваше, след време щях да я слушам от съжаление — когато „прибраха“ баща ѝ, моя чичо.

В началото на разпродажбата баща ми се измъкваше гузно с по една-две пазарски чанти с фриволни френски романчета, не бе дошъл още редът на тъжните походи до антиквариата с цели годишнини „Философски преглед“, които и без това антикварните книжарки не искаха. Бащиният коментар: „Интелигентът — и жив, и мъртъв — е неудобен, пречи им“.

Аз съм един заложник на света на възрастните. Разходката с баща ми е колекциониране — събираш класове на една претърпяла корабокрушение действителност. Води ме бащината ръка, тази толкова сигурна ръка, още не съм научила от близките, че сърцето може да се пръска като стъклена чаша, още не се налага баща ми да спира на всяка витрина, за да си поеме дъх — той още не е получил инфаркт, нарамил чувала в задругата. Затова аз още съм дете, пристъпвам на пръсти по непавираната улица — да не полепва прахът по жълтите ми лачени обувки, да не полепва прахът по лачените ми обувки.

„Искам да знаем всичко един за друг — захваща темата за възрастни баща ми. — Но все пак чул ли си как ме наричат?“

Ръката му погалва запотения ми от възбуда тил. „Хората нямат много въображение, затова говорят един за друг лошо.“ Така мама ми обясняваше думите „народен враг“.

Баща ми очевидно започва разговор, свързан с нощния шепот в спалнята на родителите ми, докато крушката от уличния стълб е забила ножа на металната си светлина в леглото ми, та аз не смея заради нея да шавна.

„Не може да се живее така.“

Думичката „така“ отпада от устата на майка ми, търкулва се нейде в тъмното и остава съвсем друго изречение: „Не може да се живее... Защо живеем, миличък, в този град?“.

Майка ми се опитва да прикачи ужаса само на града ни. Тя носи пришит в сутиена си часовника на баща си, една „Омега“ със зацапан, сякаш прояден от червейчета циферблат. От цялото му човешко време е останал само този механичен брояч на последните му минути, този развъдник на минути и след излизането му от времето. Отстранен от всякъде заради „Никола-Петковски уклон“ и пратен официално за пълномощен министър в чужбина, той бе имал безумието да се върне след процеса срещу Никола Петков. Арестували го още на летището, а на жена му предали часовника му — знак, че наистина се е появил в страната преди „безследното си изчезване“.

Слънцето е рухнало неспасяемо, размесвайки се с уличната прах, замазва кирпичените зидове, махленските къщи се съсухрят под сухото му горене. Произволът на белите, ошашавени от слънцето дни, разработващи златната жила на лятото. Площадът представлява истинска библейска пустиня, жълта и бълваща прах. Потокът от руски басми и домашно боядисан американ, обръщаните по веднъж и дважд панталони, белите престилки на продавачите на сладолед и сироп се е изсипал на Главната улица. „Да живее“ — чета из нахлузените като усмирители ризи върху кирпича плакати.

Влачат се часовете на скуката като краката на обутия на босо в галоши местен луд. Миньо, лудият, е дребен с огромен нос и уши, които сякаш принудително са защити към главата. Миньо е протегнал напред ръка, в която държи чепка иззобано грозде. Тананика си весело: „Ти, моме, ти, моме, ти, луда ли си?“. Краката в галошите потропват игриво. „Какво е това?“ — интересуват се зевзеци. Миньо почесва виснал нос като го клати наляво и надясно и под него фъфли: „Как какво? Армаган за мама“. „Миньо, ама грозденцето е изядено бе.“ „Е, изядено, ама да види, че й нося грозденце.“ Тълпата се разтваря, пропускайки каруца с мърляво конче. Каруцата се движи сред бляскав

гъст облак от конски мухи, които лъцят изумрудено и оставя дълга опашка от миризми, влизащи под кожата и каращи я да настръхне. Някакъв чичко се е настанил върху камарата жълтеникави и синьо-лилави кокали, подскачащи като живи, и пее. Шансони, Марсилезата, приспивни песни — все на френски. Кара недоизчистените кокали от кланицата за Екарисажа. Човекът е неописуемо театрален — с разкъсан фрак, облечен на голо, с карамфил в петлицата — прилича на Смъртта, готвеща се да хвърли ласото, подобно каубой.

„Виж, това е Сорбоната. Да му кажем «Добър ден».“ Баща ми се възползва от възможността да обсъди правни каузи с юридическото светило от скорошното минало — завършилият във Франция със златен докторат по право Жоро Сорбоната. Следват джунгли от непонятни думи — корпус деликати, иманентна даденост, субординация, субкординация, чувам не за пръв път името на Венелин Ганев, Цеко Торбов, Михалчев.

„Видите ли, разделението на властите било буржоазна глупост, затова се отменя, нищо че без това разделение правото неминуемо ще е произвол. За една петилетка настъпва такава справедливост, че хората ще бъдат превъзпитани и такава измишльотина на Римската империя — правото — ще умре ведно с тъмното минало.“

Все повече приятели на баща ми оставаха без работа и затова все по-голям брой от тях ни идваха на гости, учейки се взаимно на безделие и нищета. Прииждаха в дома ни, наречен от тях „Розата на ветровете“, и се настаняваха в паметта ми с латинските си сентенции, с вечното търсене на аналог за съвременните събития в древногръцката и римската история (всички бяха възпитаници на класическата мъжка гимназия), с убеждението, че за интелигента и сред най-големите сътресения има някакъв трети път извън световните бъркотии. Събираха се вечер около газената лампа и цигулката на баща ми, за спрелия ток някой цитира забранен руски автор: „Когато огнярите започнат да се събират само за да пеят революционни песни, с топлината и със светлината е свършено“.

Дворът ни отделя от общото небе, късче чисто наше небе, което бе по-цъфтящо в звезди от другото, защото у нас токът е отрязан и затова не е конкуренция на звездната светлина. Всеки от нас, който се препъва в плътните сенки, едва изведени от мрака от мъждукането на вонящите газени лампи. Газените лампи висят по стените, снабдени са

с бляскавото листенце на огледало, което не само уголемява пламъка на фитила, но лови и като огън пеперудите на образите ни, които изпърхват край огледалото. Нощните пеперуди саможертвено търсят пламъка и гибелта си на тяхната влада. Огледалцата са пълни с перипетиите на нашия семеен живот, с илюминациите и карнавалите му. Гледах ги с подозрението, че ако почукам по тях, ще изскочат стари сцени като в куклен театър.

В полутъмното звуците са ярки като вода на капчук, променят измеренията на пространството, обемът му зависи от цигулковата струя на бащината ми цигулка, която така рядко излиза от ухаещата на карамфил и забрава хралупа на бюфета, побрал сребърен кръст от турско време, сватбени дантели от началото на века и ноти за продан. Всъщност и цигулката е за продан. Лъкът с триона, който срязва лъскавото тяло на цигулката, за да рукне кръвта на музиката. Чичо ми Георги със силно виснала тежка глава притиска цигулката, тялото му я е обхванало от всички страни като легло, цигулковата кръв клокочи в гърлото ми, дави ме, започвам да кихам или плача, все едно спирам терора на екстаза. Чичо ми свири предимно Вивалди и Паганини, следва наученото от лудия виртуоз арменец, който изнася концертите си в съседния двор гол, подобно на Уилям Блейк. Чичо Георги е бивш търговец и бивш член на БЗНС, като търговец е без дюкян, като николапетковист е останал без партия. „И тази власт се нуждае от кадърни хора, които да печелят за нея. А аз ще печеля. Вече съм се разорявал и забогатявал неколkokратно, сегашните загуби не могат да бъдат по-страшни от разорение.“

Фантазиите на чичо ми за дейност го обземат като топъл вятър, разчистващ всяко кътче от живота му. А и реални възможности се бяха отворили — властта се бе сетила за безукорно честния и надарен търговец на машини, в личен разговор му бе поръчал внос на селскостопанска техника от Англия.

Чичо Георги е тежък и достолепен като бюфета с кристалните витрини в хола, с тревожни сиви очи, с вечната тревога на предприемчивия човек, един инициативен самотник, който се бори не с конкуренти, а с преградите, които падат наоколо му като решетки и постепенно го затварят в клетка.

Той ни напусна на 6.V., тъкмо след отпразнуването на имения му ден (празникът бе държан в тайна — светиите вече бяха под запрет).

Тръгна за София да получи някакви документи за вече сключената сделка с англичаните: „Сключих най-изгодната сделка в живота си. Не се страхувам, че държавата ни вече ни сделки, ни изгоди гледа, сякаш вече не съществува“.

Край на музиката, край на гостите, един след друг приятелите на семейството ни „си плюят на петите“, както хулигански определя изчезването им баба. Не искат да бъдат допълнително уличавани в неподходящи връзки. Майчинското чувство у майка се насочи с нежност без граници към братовчедка ми, сякаш е готова да я износва под сърцето си, докато минат неприятностите. Способностите ѝ да обича от нещастията се увеличават стократно. Тя осинови някак и леля ми, която се бе превърнала в безпомощно момиченце без мъжа си.

Прозорецът към улицата е вечно замърсен от лицето ми, което притискам о него, преравяйки улицата и видимия хоризонт в търсене на чичо. Вместо него се вмъкват къщи никому неизвестни съседки с глупостите им: „Как ще изчезне човек днес, хич не може, нали има паспорт, има милиция“.

Лицето на леля ми побледнява с всеки час на отсъствието му и тя заприличва на стълб бяла пепел от изпушена и неизтърсена цигара. Всичко в нея е стегнато и прибрано, роклята с висока яка е закопчана догоре, косата ѝ е сресана нагоре над челото и от три страни е захваната с гребен, сълзите ѝ са издули торбичките под очите ѝ, плуват в очите ѝ, но не потичат. Идва ми да я хвана с две ръце и да я стръскам като кукла, която само при поклатяне би казала „Мамо“, дано потекат сълзите ѝ, за да не я задавят.

На перваза на прозореца е легнала къса кремава кутийка кибрит, която сама се пъха между пръстите ми, докато чакам. Кибритените клечки са нискокачествени, трябва да щракаш няколко пъти, за да се покаже кратко синьо езиче, ако въобще реши да се появи. Паля клечка след клечка, приближавайки синкавото цвете на пламъка все по-близо и по-близо до меката вътрешност на дланта ми, докато болката се връзва в мозъка ми и поне за миг измества другата болка.

Когато идват за обиск, леля ми е все така побита на кол, стои така и не мърда. Едва когато си отиват, се разбързва: „Защо го търсите тук, той излезе на шести към седем и половина вечерта и още не се е върнал, смешно е да го търсите под леглото му“.

Възкресявам дните на процеса без всякакво усилие, удивена съм от това първо тържество на паметта ми, съхранила дори цвета на емпримето (лилаво-розово) на лелината рокля, дори извивките на бронзовите топки по вратите на Съдебната палата. Няма нужда да поставям на фокус спомена и да чакам избистрянето му, процесът срещу чичо Георги е врязан в паметта ми, сякаш е оставил в нея материални следи със скулптурната обемност на фигурите си. В дълбините на детството ми той е изправен като античен, леко помпозен фриз, само че без голи гърди и нозе в сандали, а със строги костюми и добре сресани коси.

С тракащите токчета на леля ми навлизаме в големите прохладни пространства на Съдебната палата, която леко ни успокоява със зеленикавия си мрамор („Карарски“ — баща ми се държи като гид). Тюркоазените жилки на чуждоземния мрамор трептят, а върху голата ръка на леля се спуска малък хеликоптер — водно конче, лято е, водните кончета объркват гората със съдилищата. Усещам погледът на леля ми често да ме докосва, погледът ѝ ми помага да вървя изправен като нея. Аз съм всъщност с нея, защото тя държи, че мястото на дъщеря ѝ в този момент е до бащата, над който виси гилотината на правосъдието, колкото и неподходяща за детската душа гледка да е. Братовчедка ми пък е решила точно сега да се глези, мрънка и иска да си ходи, прави се на дете.

Тишина — памук — обвива античния фриз с официалните костюми и с портретите на вождовете по стените. Цялата Съдебна палата бе изпразнена, процесът срещу чичо ми бе закрит, беше допусната само група роднини. Сред тишината — железен тропот, изкарващ на преден план плътно притиснати един зад друг милиционери. Спрени близо до мене, те изпълват изцяло хоризонта. Остава като единствена възможност за облекчение от равния цвят на униформите им възможността да надничам в пролуките и да се радвам на мрамора, да топя очи в прясната зеленина, в нежното му трептене като повърхност на планинска река. Зад гърбовете на милиционерите беше и чичо ми, но аз не го търсех, чувствах се изоставен от неговия образ — за месеците му отсъствие не можех да си го представя.

Зеещата врага отсреща пропуска униформените хора с чичо ми, аз се оглеждам с чувството за неудобство в залата, че участвам в някакво представление, куклен театър (още не бях ходил в театър за

възрастни). Някак не с разума си, а с чувствата си осъзнах, че ние сме поставени върху пейките тук не като близки, а като публика, доведена както и той за представлението. Според правилата на театралната игра чичо ми се бе преобразил на някой друг и не ни поглеждаше, сякаш не ни познава. Обикалях с оцъкдени от напрежение очи висналата дрипа на станалото гнуснаво като спукан балон тяло, изскочилите буци на врата му (години по-късно чух обяснението — възпалени жлези от глад), огромните му морави клепачи — разперени прилепи над едно изронено, издълбано сякаш от природни катаклизми лице. „Това е човек от друг свят“ — един глух звук като от пукот на клони в есенна гора дойде откъм страна на леля ми. Нейната фраза подреждаше нещата, премахваше загадките — ние бяхме невидими за него, затова не се втурна към нас, не ме нацелува, а така обичаше да залепва дебелиите си гладки устни о врата ми. Аз също не можех да се кача на сцената — между нея и останалия свят имаше ров, бездънен ров, затова не можех да го пипна и да установя истински ли е.

Внезапно се свестих от забити в ръката ми нокти — леля ми ме дърпаше навън: „Бързо, да купим нещо за ядене, разрешиха ни“. След минути чичо ми бе вече залегнал над бюрека с цялата си торба кокали и го разкъсваше на крачка от празния съдийски стол в почивката. Буците на врата му се наливаха в синьо, а клепачите му за миг не се повдигнаха да ни погледнат. Когато го издърпаха за ръкавите да стане при влизането на съда, той целият бе посипан с трохи и бършеше пръсти в панталона. Докато четяха смъртната му присъда, погледът му бе залепен о неизядения къшей. Сграбчването на бюрека, впиването на венците му в мазната маса (зъбите му ги нямаше, устата му стогодишна чернееше) бяха повече от онова, което той можеше да ни разкаже с думи за преживяното в ареста. Напускайки ни окончателно с току-що произнесената смъртна присъда, за миг се отскубна от водачите си и с две ръце прегърна вестника с остатъка от бюрека.

През цялото си детство маниакално се вглеждах в кристалното огледало на коридора. То бе истинският хроникьор на събитията в дома ни. В неговата рамка се появяваха хора сякаш отникъде и също така абсурдно отиваха наникъде, излизаха от огледалния свят и преставаха да съществуват за него. Често ми се привиждаше уголемяващата се, най-сетне заемащата цялата му повърхност фигура на чичо Георги, винаги поприведена под тежестта на раиран дюшек.

(Наш съсед бе почукал на прозореца на къщата си след пет години лагер и жена му до ден-днешен не преставаше да недоумява: „Откъде го е взел този дюшек и защо го е носил дотук — така и не смея да го попитам“.) Бях сигурна, че чичо ми е някъде наблизко, но че нашият свят е като огледалото вкъщи — в рамката си той хваща само образите на хората, застанали пред него, тези встрани са вече несъществуващи и невидими. След десетина години, когато дойде съобщението за реабилитация, ми се струваше, че от своето тъмно кътче той надничаше над рамото на леля ми, четеше тъй сериозния и официален документ и питаше, задавяйки се от смях — отменена е присъдата, а смъртта ми? Да сляза ли отново в рамката на огледалото?

Издание:

Автор: Кристина Юркова

Заглавие: В рамката на огледалото

Издание: първо

Издател: Издателско ателие „Аб“ (Анго Боянов)

Година на издаване: 2001

Тип: разкази

Националност: българска

Печатница: Anco boy

Технически редактор: Христина Недева

Художник: Марлена Юркова

ISBN: 954-737-146-0

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/13222>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.